

Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen

Crynodeb archwiliad blynyddol 2020

Dyma grynodeb o'n harchwiliad ar gyfer Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2019. Mae'r crynodeb o'n harchwiliad yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Mae rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar gael ar ein [gwefan](#).

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor

Ffeithiau allweddol

Mae gan y Cyngor 44 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Llafur 29
- Annibynnol 8
- Dim cyslitiad â phlaid 5
- Ceidwadwyr 4

Gwariodd y Cyngor £186.6 miliwn ar ddarparu gwasanaethau yn ystod 2019-20, y chweched gwariant isaf o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru.

Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan y Cyngor £16.7 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn y gellir eu defnyddio. Mae hyn yn cyfateb i 9% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau, sef y pedwerydd canran isaf (cydradd â chyngor arall) o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru.

Ffeithiau allweddol

Bernir bod tair (5%) o'r 60 ardal yn ardal Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru, sef y 9fed isaf o blith y 22 cyngor unedol yng Nghymru¹.

Rhagwelir y bydd poblogaeth Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen yn cynyddu 4.3% rhwng 2020 a 2040 o 95,587 i 97,585, gan gynnwys gostyngiad o 5.1% yn nifer y plant, gostyngiad o 0.8% yn nifer y boblogaeth oedran gweithio a chynnydd o 27.4% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd².

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Rydym yn cwblhau gwaith bob blwyddyn i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio Cyfrifon**

Bob blwyddyn mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i sicrhau bod arian cyhoeddus yn cael ei gyfrifo'n briodol.

- **Gwerth am arian**

Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol fod wedi'i fodloni ei fod wedi gwneud hyn.

- **Gwelliant parhaus**

Mae'n rhaid i'r Cyngor roi trefniadau ar waith hefyd i wneud gwelliannau parhaus, gan gynnwys cynlluniau ac adroddiadau cysylltiedig, ac mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a yw'r Cyngor yn debygol o fodloni'r gofynion hyn (neu wedi gwneud hynny).

- **Egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu a chymryd camau i gyflawni eu hamcanion llesiant. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

¹ Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Cynnyrch Ehangach Haen Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru

² Ffynhonnell: Stats Cymru

Ers Gwanwyn 2020, mae'r pandemig parhaus wedi effeithio ar ein gwaith archwilio. Rydym yn cydnabod y straen enfawr ar wasanaethau cyhoeddus ac rydym wedi ail-lunio ein rhaglen waith, ac wedi dod o hyd i ffyrdd newydd o weithio i leihau ei heffaith ar ymateb cyrff cyhoeddus i COVID-19, gan barhau i gyflawni ein dyletswyddau statudol.

Er mwyn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol, rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym yn dibynnu ar waith archwilio arall hefyd, a gwaith rheoleiddwyr fel Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn ystyried canfyddiadau ein gwaith archwilio wrth asesu a yw'r Cyngor wedi rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian. Ceir crynodeb o'n canfyddiadau a'n casgliadau isod.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

Archwilio Cyfrifon 2019-20 Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen

Bob blwyddyn, rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

Ar gyfer 2019-20:

- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamod wir a theg ar ddatganiadau ariannol y Cyngor ar 15 Medi 2020, yn unol â'r dyddiad cau statudol.
- Paratowyd Datganiad Llywodraethu Blyneddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan y Cyngor a chyda'n gwybodaeth ni am y Cyngor hefyd.
- Roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio ar 5 Mehefin 2020 yn dda ac wedi eu darparu'n unol â'r dyddiad cau statudol.
- Gwnaed pedwar newid i ddatganiadau ariannol y Cyngor yn deillio o'n gwaith archwilio, pob un yn newidiadau datgelu. Adroddwyd am y rhain i'r Pwyllgor Archwilio yn ein Hadroddiad Archwilio Datganiadau Ariannol ym mis Medi 2020.
- Yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol y Cyngor, mae'n gyfrifol am ardystio nifer o ffurflenni a hawliadau grant hefyd. Nid yw ein gwaith hyd yma wedi nodi unrhyw faterion arwyddocaol.
- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamod ar Gronfa Bensiwn Gwent Fwyaf (Torfaen) ar 15 Medi. Roedd ansawdd y datganiadau ariannol drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio yn dda, a dim ond newidiadau datgelu oedd angen eu gwneud.
- Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cyhoeddi'r dystysgrif yn cadarnhau bod archwiliad cyfrifon 2019-20 wedi'i gwblhau.
- Mae ffeithiau a ffigurau allweddol datganiadau ariannol 2019-20 ar gael [yma](#).

Archwiliad Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol – Lles Plant a Phobl Ifanc (Ionawr 2020)

Roedd yr archwiliad a gynhaliwyd gennym yn 2019-20 yn ystyried i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau i ddatblygu Cynnig Llesiant i Bob Plentyn a Pherson Ifanc. Er ei bod yn amlwg bod partneriaid allweddol wedi ymrwymo, daethom i'r casgliad nad yw'r Cyngor yn ystyried yn llawn yr egwyddor datblygu cynaliadwy wrth ddatblygu ei gynnig llesiant ar gyfer pob plentyn a pherson ifanc. Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Gwelliant Parhaus

Ar dystiodd yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau cyfreithiol ar gyfer cynllunio ac adrodd ar welliannau, ac mae'n credu ei fod yn debygol o fodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn ystod 2020-21.

Cynaliadwyedd Ariannol (Mawrth 2020)

Yn ystod 2019-20, buom yn archwilio cynaliadwyedd ariannol pob Cyngor yng Nghymru. Er gwaethaf setliad uwch na'r disgwyl, daethom i'r casgliad fod sefyllfa ariannol Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen yn parhau i fod yn un heriol, ac mae ei lefel hanesyddol isel o gronfeydd wrth gefn yn golygu bod yn rhaid iddo gyflawni ei dargedau gwariant ac arbedion i sicrhau ei fod yn cynnal cynaliadwyedd ariannol. Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Y Fenter Twyll Genedlaethol

Ym mis Hydref 2020, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei adroddiad ar ganfyddiadau ymarfer paru data diweddaraf y Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) yng Nghymru. Bu'r ymarfer yn gymorth i gyrrff cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys y 22 awdurdod unedol, i nodi twyll a gordaliadau gwerth cyfanswm o £8 miliwn. Mae'r adroddiad ar gael ar ein gwefan [yma](#). Mae'r Fenter yn parhau i gael ei datblygu, ac yn yr ymarfer NFI arfaethedig (NFI 2020-22), bydd gan awdurdodau lleol fynediad at ddata sydd wedi'i baru er mwyn helpu i nodi ceisiadau twyllodrus posibl ar gyfer grantiau cymorth busnes COVID-19.

Adolygiad dilynol o iechyd yr amgylchedd (Tachwedd 2019)

Yn ystod 2019-20 buom yn archwilio cynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'n cynigion ar gyfer gwella a gyhoeddwyd yn 2014 mewn perthynas â gwasanaethau iechyd yr amgylchedd. Daethom i'r casgliad bod y Cyngor wedi gwneud cynnydd o ran mynd i'r afael ag argymhellion 2 i 4, ond y dylai barhau i fynd i'r afael ag argymhelliad 5 sy'n ymwneud â gwelliannau mewn cynllunio strategol ar gyfer y gwasanaeth.

Mae cydweithio â Chyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent hyd yma wedi cyfrannu at allu'r Cyngor i gyflawni gyda llai o arian. Yn dilyn dirwyn y trefniadau hyn i ben ym mis Tachwedd 2019, bydd y Cyngor yn wynebu pwysau ariannol ychwanegol a allai effeithio ar ei allu i barhau i ddarparu gwasanaethau iechyd yr amgylchedd i'r un safon.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Adolygiad dilynol o drefniadau corfforaethol ar gyfer diogelu plant (Ionawr 2020)

Cynhaliwyd yr adolygiad hwn gennym i geisio sicrwydd bod y Cyngor wedi gweithredu ar ein hargymhellion cenedlaethol blaenorol a gyhoeddwyd yn 2015 a chynigion lleol ar gyfer gwelliannau i drefniadau corfforaethol ar gyfer diogelu plant a gyhoeddwyd yn 2014. Daethom i'r casgliad canlynol: **mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd o ran mynd i'r afael â'n hargymhellion blaenorol, ond mae angen iddo sicrhau goruchwyliaeth a sicrwydd mwy cydlynol.**

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Arolygiaethau Eraill

Ystyriwyd adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn hefyd, ynghyd ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb.

Cynhaliodd AGC arolygiad ar y cyd ag Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru (AGIC) ac archwiliodd pa mor dda y mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen yn hyrwyddo annibyniaeth ac yn atal anghenion oedolion hŷn rhag cynyddu.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Nododd yr adolygiad y cryfderau a'r meysydd i'w gwella canlynol;

Cryfderau

- Llesiant – mae'r awdurdod lleol yn dangos dealltwriaeth dda o'i gryfderau, y meysydd sy'n fwy o her a'r meysydd y mae angen eu gwella.
- Pobl – llais a dewis – Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen wedi croesawu egwyddorion Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) ac mae'n cefnogi pobl i leisio eu dymuniadau am yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw ac yn eu cefnogi i gael eiriolwr annibynnol, os oes angen, er mwyn cryfhau eu llais.
- Partneriaethau, integreiddio a chyd-gynhyrchu – mae gan yr awdurdod lleol berthynas gadarnhaol â'r bwrdd iechyd sy'n parhau i ddatblygu ac aeddfedu. Gwelsom waith partneriaeth strategol cadarnhaol hefyd rhwng y gwasanaethau cymdeithasol a'r gwasanaethau tai wrth ystyried anghenion tai preswylwyr.
- Atal ac ymyrryd yn gynnar – mae'r awdurdod lleol wedi ad-drefnu i sicrhau dull atal ac ymyrraeth gynnar er mwyn diwallu anghenion gofal a chymorth pobl sydd angen help. Cefnogir pobl i aros yn annibynnol a, lle y bo'n bosibl, aros yn eu cartrefi eu hunain neu ddychwelyd adref.

Meysydd i'w gwella

- Llesiant – mae angen gwneud mwy o waith i ddatblygu mesurau perfformiad i fonitro effaith y timau sy'n gweithio mewn ardaloedd daearyddol bach.
- Llais a dewis pobl – dylai'r awdurdod lleol weithio tuag at sicrhau bod cymunedau a phartneriaid yn deall yn well natur gyfnewidiol darpariaeth gofal cymdeithasol i oedolion.
- Partneriaethau, integreiddio a chyd-gynhyrchu – gellid manteisio ar fwy o gyfleoedd ar gyfer dysgu strwythuredig ar y cyd ar draws iechyd a gofal cymdeithasol, a hynny'n benodol er mwyn ysgogi integreiddio mewn timau adnoddau cymunedol.
- Atal ac ymyrryd yn gynnar – dylai'r awdurdod lleol ystyried defnyddio sefydliadau'r trydydd sector wrth ddatblygu a darparu'r gwasanaethau gofal a chymorth a gwasanaethau atal i hyrwyddo cydnerthedd cymunedol.

- Bydd AGC yn monitro cynnydd drwy ei weithgarwch gwerthuso perfformiad parhaus gyda Chyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen.

Cyhoeddodd AGC Adolygiad o Berfformiad Awdurdodau Lleol ym mis Awst 2020.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Astudiaethau Llywodraeth Leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob cyngor, bob blwyddyn rydym yn cynnal astudiaethau ledled y sector llywodraeth leol hefyd i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Ers yr adroddiad gwella blynyddol diwethaf, rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol:

Y 'Drws Blaen' i Ofal Cymdeithasol (Medi 2019)

Ystyriwyd effeithiolrwydd y 'drws blaen' newydd i ofal cymdeithasol, gan edrych yn benodol ar wasanaethau i oedolion. Er bod cynghorau'n atal y galw am ofal cymdeithasol, canfuwyd nad yw gwybodaeth, cyngor a chymorth yn effeithiol yn gyson.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Adolygiad o Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (Hydref 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithredu; gan edrych ar eu haelodaeth, eu cylch gorchwyl, amllder a ffocws cyfarfodydd, y modd y maent yn cyd-fynd â phartneriaethau eraill, adnoddau a threfniadau craffu. Daethom i'r casgliad nad yw Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn debygol o wireddu eu potensial oni bai y rhoddir rhyddid iddynt i weithredu'n fwy hyblyg ac i feddwl a gweithredu'n wahanol.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Cynnydd o ran gweithredu Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Tachwedd 2019)

Rydym wedi archwilio sut y mae dyletswyddau a chyfrifoldebau newydd y Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) yn cael eu cyflwyno a'u cyflawni. Gwelwyd fod dioddefwyr a goroeswyr cam-drin domestig a thrais rhywiol yn cael eu methu yn aml gan system anghyson, gymhleth a thameidiog.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Cysgu Allan yng Nghymru – Problem i Bawb; Cyfrifoldeb i Neb (Gorffennaf 2020)

Edrychwyd ar ba mor dda y mae gwasanaethau cyhoeddus yn ymateb i fater cysgu allan. Yn gyffredinol, gwelwyd fod ymateb i COVID-19 yn gyfle i gyrff cyhoeddus ddechrau mynd i'r afael â gwendidau hirsefydlog mewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth sydd wedi eu hatal rhag mynd i'r afael â chysgu allan yn y gorffennol.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Deddfu Gwell (Medi 2020)

Mae'r adroddiad hwn yn defnyddio pum adroddiad a gyhoeddwyd rhwng 2019 a heddiw yn edrych ar sut mae awdurdodau lleol yn ymateb i'r her o weithredu deddfwriaeth newydd. Mae rhoi deddfwriaeth ar waith yn dasg gymhleth, ac mae angen i Lywodraeth Cymru a'r Senedd roi ystyriaeth fanwl i'r dasg hon pan fyddant yn cynnig ac yn gwneud unrhyw ddeddfwriaeth newydd. Mae'r papur yn tynnu sylw at yr anawsterau a wynebir gan awdurdodau lleol a'u partneriaid yn y sector cyhoeddus wrth weithredu eu cyfrifoldebau newydd.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Masnacheiddio mewn Llywodraeth Leol (Hydref 2020)

Mae cynghorau wedi ymgymryd â gweithgarwch masnachol ar ryw ffurf ers amser maith, ac mae llawer o gynghorau'n archwilio cyfleoedd masnachol ychwanegol i liniaru yn erbyn y pwysau ariannol y maent yn ei wynebu. Amcan penodol ein hadroddiad yw helpu aelodau etholedig ac uwch-swyddogion i archwilio a dyfarnu ar yr effaith bosibl ar eu sefydliadau wrth ystyried a ddylid ymgymryd â gweithgareddau masnacheiddio. Bydd hefyd yn helpu cynghorau i ddangos pa mor dda y maent yn cyflawni eu cyfrifoldebau o safbwynt sicrhau gwerth am arian.

Gellir gweld yr adroddiad llawn [yma](#).

Gwaith sydd ar y gweill ar gyfer 2020-21

Edrychwyd hefyd ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r cyngor. Gallai'r risgiau hyn effeithio ar allu'r cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, y defnydd o'i adnoddau a gwelliant parhaus.

Y risg a'r broblem fwyaf arwyddocaol sy'n wynebu cynghorau a'r sector cyhoeddus ehangach yn ystod 2020-21 yw pandemig COVID-19. Rydym wedi llunio ein gwaith i roi sicrwydd a her mewn ffordd sy'n helpu i gefnogi'r Cyngor drwy'r cyfnod hwn. Mae ein gwaith ar gyfer 2020-21 yn cynnwys:

- Cynllunio adferiad mewn ymateb i bandemig COVID-19
- Prosiect dysgu COVID – helpu i nodi a rhannu dysgu o'r ffordd y mae cyrff cyhoeddus wedi ymateb i'r pandemig
- Sicrwydd ac asesu risg
- Adolygiad o gynaliadwyedd ariannol y Cyngor

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân y mae ganddynt ill dau eu swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg ac yn Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English.